

Лілія ЧИКУР

кандидатка філологічних наук, доцентка

доцентка кафедри української літератури та компаративістики

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

м. Одеса

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1517-1952>

**ДОСЛІДЖЕННЯ В. В. ФАЩЕНКА «ВІДКРИТТЯ НОВОГО ТА
ДІАЛЕКТИКА ПОЧУТТІВ» ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ АНАЛІЗУ
ПСИХОЛОГІЗМУ МАЛОЇ ПРОЗИ ІВАНА ФРАНКА**

Наукова спадщина В. В. Фашченка дає можливість по-новому переосмислити внесок класиків у розкриття психологізму малої прози,

зокрема прози І. Франка 1900-х років. Таким інструментарієм стала славнозвісна праця В. Фащенко «Відкриття нового і діалектика почуттів», яка є однією найвідоміших праць шевченківського лауреата, фундаментальним дослідженням, яке об'єднує матеріали про психоаналіз у літературі. Основні акценти книги такі: психологізм прози, аналіз того, як українські письменники розкривають внутрішній світ людини, її підсвідомість, емоції, мотиви та переживання, філософія людського буття, аналіз екзистенційних тем у літературі, а саме: сенс життя, страждання, любов, вірність, моральний вибір та взаємодія особистості з суспільством. У книзі аналізуються твори багатьох українських прозаїків через призму їхнього бачення глибинних сутностей людської душі, ідеться як про класиків, так і про митців ХХ століття. Ця робота вважається одним із найвагоміших здобутків вітчизняної літературної критики, що дозволяє глибше зрозуміти приховані психологічні та духовні пласти української класичної та сучасної літератури. Наприклад, у ній читаємо таке: «Для художнього осягнення людини в конкретно-історичних обставинах митець виділяє індивідуальну для неї ситуацію, котра містить в собі своєрідне і загальне. Обрана предметом аналізу макроситуація (глобальний конфлікт твору) складається з ланцюга мікроситуацій, які, залежно від жанру, більше або менше підпорядковуються загальній колізії: у новелі, наприклад, вони в'яжуться тісніше, а в багатоплановому романі набувають інколи певної "автономії"» [2, с. 40].

Про внесок В. Фащенко у розвиток одеської філологічної школи є багато публікацій, зокрема його учнів. Одне з таких досліджень хотіла б згадати. Це розмисел Є. Панченка «Одеський характерник Василь Фащенко». Це подяка геніального учня геніальному вчителю. Також варто згадати розвідку М. Стрельбицького «Фащенко і Фащенківське для ХХІ сторіччя». Там сказано, зокрема, таке: «Для В. В. Фащенко у змісті твору завжди першорядним був етос; плюс – художня майстерність письменника» [1, с. 588].

У доповіді на конференції здійснено спробу адаптації наукового інструментарію В. Фащенко щодо аналізу новели і оповідання як жанрів, їх розрізнення та спільних критеріїв до таких оповідань Івана Франка, як «Терен у нозі», «Батьківщина» та «Як Юра Шикманюк брів Черемош». Так, в останньому творі ідеться про трагічну долю старого гуцула, який після втрати дружини та засобів до існування залишається самотнім і зневіреним, опинився у крайній межі розпачу. Основні акценти твору такі: втрата сенсу життя, психологічний стан і гріх самотності, наважування на вбивство, проте цей намір викликає глибокий внутрішній конфлікт і боротьбу з власною совістю. Важливий у тексті символізм переходу: сам образ переходу річки Черемош виступає своєрідною метафорою межі між життям і смертю, переходу в інший світ або важкого випробування долі.

Особливу роль у розкритті психологізму відіграють художні деталі у новелах І. Франка. Поведінка героїв занурює читача у глибини підсвідомості,

змушує проживати свої тривожні стани, шукати аналогії і ремінісценції у своєму житті і в житті самого І. Франка. Ідеться про проблему провини і її спокутування, а також проблему нереалізованого кохання, а не вкраденого щастя, це вічний екзистенційний вибір людини між добром і злом. І. Франко творив в річищі наукового реалізму і натурфілософії. Він поєднував у творах здобутки психології, філософії фізіології, соціології. Це допомагало відтворити різні психотипи, зазирнути у глибини людського буття, про які писав В. Фащенко. І його внесок у теоретичний інструментарій малої прози неоціненний. Отже, незалежно від того, що предметом його наукових шукань була новітня література XX ст., його ідеї є винятковими для переосмислення творчого доробку класиків української літератури.

Список використаних джерел

1. Стрельбицький М. Фащенко і Фащенкоївське для XXI сторіччя / Слово про Василя Фащенка: продовження діалогу / упорядники: М. Фащенко, Я. Машарова. Одеса : Чорномор'я, 2018. С. 586–590.
2. Фащенко В. У глибинах людського буття. Одеса : Маяк, 2005. 322 с.